

Idel Singer był felczerem, w warszawskim powstaniu udział brał,
Szpital dla powstańców na ul. Marszałkowskiej wtedy miał.
Wrócił do Łasku, udało mu się ocaleć z wojennej pożogi,
Wiele lat jeszcze zapraszał gości w swe domowe progi.

Ruszamy dalej prosto, mijając dwa skrzyżowania ruchliwe,
Jedź ok. 800 metrów prosto — potwierdzają to badania wnikliwe.
Zobaczysz po lewej młyn z cegły zbudowany,
Od dawna przez nikogo już nie używany.
Wielka to konstrukcja, twierdzę przypomina,
Spełniała ona niegdyś funkcję motorowego młyna.
Żyda Kantorowicza to była własność prywatna,
Dziś zrujnowana, do niczego już nieprzydatna.

Nie zwlekając, dalej w drogę ruszamy,
Do granic miasta żwawo podążamy.
Za tablicą zieloną na Buczek kierującą
Ujrzysz po prawej dróżkę w pole prowadzącą.
Na cmentarz żydowski rychło nas powiedzie.
Choć niełatwa to trasa, to każdy nią pojedzie.

Zjeżdżając z tej polnej drogi, skreć w lewo w Widawską ulicę,
Aż zobaczysz „teren zabudowany” czarno-białą tablicę.
Odbij przed nią w prawo, gdzie zagajnik niewielki,
Wjeżdżając na teren cmentarza, porzuć swe łęki.
Wysoko na pobliskim drzewie Widnieje tablica,
Aby ją dostrzec w górę trzeba zadrzeć swe lica.
Na niej napis o dacie założenia mówiący
I o właścicielu tego zabytku informujący.
Jest to Gmina Wyznaniowa Żydowska w Łodzi,
Która wszelkimi pracami na tym terenie dowodzi.
Kieruj się dalej przed siebie piaszczystym szlakiem,
Aż po lewej ujrzysz nagrobki ze znakiem.
Leżą na ziemi, przykryte mchem zielonym,
Na tym cmentarzu na dwie części podzielonym.
Najliczniejsze macewy po lewej, męskiej stronie się znajdują,
Niezwykłą ich historię zwiedzającym Questowiczom obrazują.
Przeróżne symbole na płytach tych są wyrzeźbione,
Ujrzysz wśród nich lwa, księgi i nawet koronę.

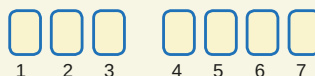
Po drugiej stronie ścieżki pochowano kobiety,
Które nie mogły spocząć ze swymi mężami, niestety.
Tradycja żydowska od wieków tego zabraniała,
Uszanowania tej zasady zawsze wymagała.

Wędź teraz między groby stare widoczne z lewej strony.
W głębi ujrzysz 3 drzewa w rzędzie. Na jednym skarb jest
zawieszony.

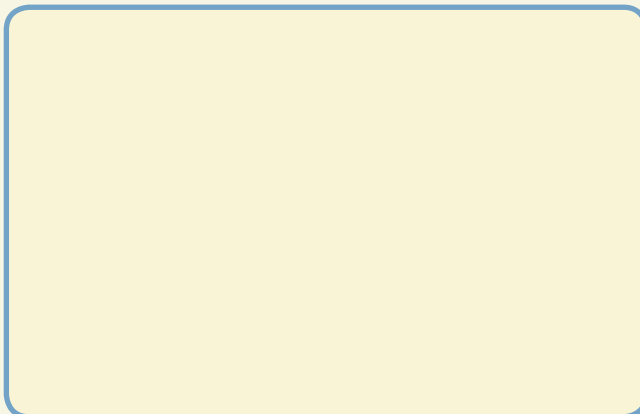
W budce umieszczono przebycia przez Ciebie questu
potwierdzenie,
A przybita pieczęćka (**hasło pomoże!**) oznacza skarbu
odnalezienie.

Odkłóć teraz stempel z pudełkiem na miejsce dla niego wybrane,
By przez innych Questowiczów było bez problemu odszukiwane.
Opuszczając cmentarz, mały kamyk niegdyś zostawiano,
W ten sposób cześć i szacunek zmarłym oddawano.
Uczyń to samo, w duchu pamięci i atencji,
Niech to będzie znak Twoich dobrych intencji.

Hasło questu:

Miejsce na skarb:

Autorzy questu:

Magdalena Binkowska, Akadiusz Cieślak

Konsultacje i opracowanie graficzne:

Adam Jarzębski, Anna Jarzębska, Fundacja Mapa Pasji,
program „Questy – Wyprawy Odkrywców”

Opiekun questu:

Biblioteka Publiczna im. Jana Łaskiego Młodszeo w Łasku
– Informacja Turystyczna, tel. 43 677 68 79

Więcej questów w Dolinie Grabi:

www.dolinagrabi.pl

Aplikacja „Questy - Wyprawy Odkrywców”

Android

iOS

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

Institucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Ulotka opracowana przez LGD „Dolina rzeki Grabi”, współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania”.

PROW 2014-2020

Śladami Łaskich Żydów

Tematyka:

Quest prowadzi po najważniejszych miejscach związanych z wielowiekową historią łaskich Żydów.

1 h 30 min

Miejsce startu:

Środkowa brama do cmentarza od strony pn-zach przy ulicy Armii Krajowej w Łasku.

GPS: 51.593268, 19.142379

Jak grać?

Udaj się na start. Czytaj wskazówki, rozwiązuj zagadki, a na końcu trasy otrzymasz hasło prowadzące do skarbu – pamiątkowej pieczęci!

Quest ten przeniesie Cię w odległe czasy,
Kiedy do Łasku napływały żydowskie masy.
Ich historia XVI wieku już sięga,
O czym wspomina niejedna księga.
Za zgodą właściciela grodu Stanisława Wierzbowskiego,
Rozpoczęło się osiedlanie narodu mojąszewego.
Liczne przywileje od niego otrzymali,
By na rozwój Łasku uczciwie pracowali:
Uprawianie handlu i rzemiosła, swoboda wyznania,
A jedynym ograniczeniem było miejsce zamieszkania.
Osiedlać się mogli z daleka od kolegiaty
I w pobliżu rynku nie postawili żadnej chaty.
Ich dzielnica w zachodniej części miasta się znajdowała,
Obecna ulica Żeromskiego i Kilińskiego ją wyznaczała.

Pierwszy cel wycieczki na cmentarzu się znajduje,
Miejsce pochówku żydowskiego żołnierza pokazuje.
Rusz w kierunku granicznego muru w północnej części,
Gdzie mogiła bohaterów z II wojny światowej się mieści.
Przez ostatnią bramę na końcu cmentarza wjedź,
By z lewej strony wysoką szarą ścianę mieć.
Miniesz pomnik poległym w 1940 r. w Katyniu poświęcony,

— — — — — — — — — — —
2 3 — napis na dole tablicy
umieszczony.

Po prawej zobaczysz czarnych tablic pięć,
Do największej z nich podejść miej chęć.

W Pułku służył strzelec Nussbaum żydowskiego
7 pochodzenia.

Oby jego śmierć w kampanii wrześniowej nie była bez znaczenia!

Wróć teraz do cmentarza bocznych bram,
Tam następną wskazówkę Tobie dam.
Skręć w lewo i do ruchliwej trasy wróć,
By po prawej mieć Sieradz, a po lewej Łódź.
Szukaj teraz punktu paliw, ostrożnie skręcając w prawo,
Miniesz urząd pracy i park. Nie zabłądziłeś? Bravo!
Gdy zobaczysz po prawej wjazd na stację, tuż za parkiem,
Dbając o bezpieczeństwo, skręć w lewo swoim „bajkiem”.
Jedź prosto, aż po prawej ujrzysz sześć czerwonych drzwi,
Odbij w ich stronę, za bramą kolejny punkt wyprawy tkwi.

Dojdziesz do budynku ze złotą tablicą na elewacji,
Wyczytasz z niej wiele cennych informacji.
W tym miejscu synagoga niegdyś się znajdowała,
Możliwość spotkań i czytania Tory Żydom dawała.
Bóżnica nie nosiła jednak świątyni miana,
Bo po tej jerozolimskiej została Płaczu Ściana.
Odbываły się tam sądy, zebrania, wymiana wiadomości,
Była ośrodkiem kulturalnym żydowskiej społeczności.
W czasie II wojny światowej ocalała,
gdyż jako skup zwierząt funkcjonowała.
Po wojnie przez sprawców nieznanych została zdemolowana,
A następnie na potrzeby straży pożarnej przekazana.
Jedyną tablicą pozostała znakiem po synagodze
I znalazła się na naszego questu drodze.

Aż — — — — zamordowanym Żydom została poświęcona,
4

By pamięć o zbrodni z — — — roku nie była utracona.
5

Tuż obok bóżnicy mykwę również wybudowano,
Gdzie wszelakie nieczystości rytualnie zmywano.

Wróć teraz do ulicy, którą ciemny asfalt pokrywa,
Skręć w prawo i odkrywaj kolejne questu ognia.
Tuż za rogiem, z prawej, za sklepem jest budynek — za płotem,
Dojrzenie go nie będzie dla Ciebie wielkim kłopotem.
Jest to kolejny punkt naszej rowerowej gonitwy,
Gdyż mieścił się tam chasydów dom modlitwy.
Do mojąszewego ruchu religijnego należał,
Który do odnowienia judaizmu zmierzał.

Zawróć teraz do poprzedniego skrzyżowania.
Zrób to bardzo ostrożnie, lecz bez wahania.
Odbij w prawo, by po lewej mieć duży szary budynek,
Jedź jeszcze dalej prosto — nie ma czasu na odpoczynek.
Ujrzysz ogrodnicze sklepy za następnym skrzyżowaniem,
Skręć w prawo, w Kilińskiego, świadectwa historii są też na niej.
Zwolnij odrobinę zanim dojedziesz do dróg rozwidlenia,
Na końcu drogi po prawej jest budynek godny zobaczenia.

Była tam niegdyś piekarnia, do rodziny Pukaczów należała.
Jednemu z tego rodu — Lejzorowi, należy się pamięć i chwała.
Służył on w wojsku polskim pod dowództwem Piłsudskiego,
Z pewnością żaden Questowicz nie wiedział wcześniej tego.
W bitwie o Warszawę, „Cudzie nad Wisłą”, był bohaterem,
Za co odznaczono go trzeciego stopnia orderem.
Podczas II wojny światowej Pukaczowie do stolicy wyjechali,
Lecz niepewny los sprawił, że niezbyt długo tam zostali.
Po kapitulacji Warszawy do Łasku wrócili
I piekarnię (tylko dla Niemców) tam prowadzili.
Po wojennej nawałnicy jedynie Abraham się ostał,
Wyruszył do Palestyny i tam do dziś pozostał.

Dojdziesz teraz do kolejnego skrzyżowania,
Po prawej jest miejsce godne poznania.
Tam bowiem podczas wojny w 1940 r. getto zostało założone,
Przez ulice Żeromskiego, Zieloną i Kilińskiego wyznaczone.
Dwa lata później deportacje się rozpoczęły, 120 osób obozy
koncentracyjne pochłonęły.
W ich miejsce Żydów z Sieradza, Kalisza i Widawy przywieziono,
A w sierpniu 1942 r. do ostatecznej likwidacji getta przystąpiono.
Mieszkańców dzielnicy żydowskiej z mieszkań wypędzano,
Chorych i stawiających opór na miejscu zabijano.
Część z nich wywieziono do getta łódzkiego,
Pozostali trafili do obozu chełmińskiego.

Kieruj się teraz prosto, skrzyżowanie już mijasz,
I w pierwszą w lewo przed sklepem ostro odbijasz.
Przy parkingu po prawej zatrzymaj się na chwilę,
A ja Ci nową, ciekawą historią czas umilę.
Za betonowym płotem budynek się mieści,
Z dużym balkonem w środkowej części.
Stoi po drugiej stronie Widawskiej ulicy,
Numer nosi, co widać na małej tablicy.
6

Niegdyś Żydzi swój szpital tu prowadzili,
Prężnie działający, gdyż dobrze nim rządzili.

Wypatruj po lewej wąskiej uliczki, „Tylna” się zowie,
A ja kolejne wskazówki przekażę Tobie.
Skręć w nią teraz, dojeżdż do skrzyżowania,
Po prawej jest miejsce warte zapamiętania.
Dostrzeżesz z prawej budynek na zielono malowany,
Przez licealistów obowiązkowo uczęszczany.
Na elewacji ma znak dziwnie wyglądający,
O historii i patronie szkoły informujący.
Na jego miejscu stał niegdyś cmentarz, kirkutem zwany,
Który w czasie wojny przez Niemców został zdewastowany.
Miń teraz ostrożnie dróg rozwidlenie
I na prawo kieruj uważnie swe spojrzenie.
Za niebieskim płotem z tablicą w tym samym kolorze,
Na nim skrót — — — — — , do wodociągów odesłać Cię może.
1

Garbarnia L. Borsztajna tu niegdyś stała,
Wyprawianiem skór fachowo się zajmowała.
Teraz do końca drogi się kieruj
I na lewo swoim rowerem steruj.
Za budynkiem z napisem „reklama AZ” skręć w prawo,
A na skrzyżowaniu na lewo kieruj się uważnie, lecz żwawo.
Oto wkraczasz do serca miasta, rynku łaskiego,
Już od XV w. w tym miejscu istniejącego.
Okalają go niskie kamienice, budynki ponad wiek liczące,
W większości do żydowskich właścicieli należące.
Mandeli, Wajndlerów czy Frenklów to nazwiska znane,
Przez wielu mieszkańców Łasku dziś już zapomniane.
Skręć w prawo, gdzie jasny budynek się znajduje,
Perelka Łasku, muzeum tam teraz urządzuje.
Jeśli czas Ci pozwoli i drzwi będą otwarte,
Pamiętki po Żydach ujrzysz tam zawarte.

Miń tę kamieniczkę, kolegiatę przed sobą mając,
Cały czas o swoje bezpieczeństwo dbając.
Po likwidacji getta 3 tys. Żydów na 3 dni tu zamknięto
I okrutną selekcję na wyznawców judaizmu rozpoczęto.
Z lewego boku kościoła, po prawej stoi gmach dwupiętrowy,
W nim był nauczany młody naród mojąszewy.
Dziś szkoła ta to tzw. „Elektryk”, składa się z budynków wielu,
Niegdyś wyłącznie dzieci żydowskie wychować miała na celu.

Odbij teraz w lewo, rynek objeżdżając,
Przepisy kodeksu drogowego przestrzegając.
Okrążyć plac 11 Listopada musisz ostrożnie cały,
Zwracając uwagę na budynki, gdzie żydowskie szkoły stały.
Pod nr 31 i 9 się mieściły. Jedna Jesodej Hatora się nazywała,
Dla chłopców tylko była przeznaczona — tak tradycja nakazywała.
Gdy muzeum ponownie zobaczysz, skręć w prawo ostro,
Jedź teraz przez krótką chwilę cały czas prosto.
Po lewej nieruchomości, napis „Oaza” nie umknie Twojemu oku,
Naprzeciw niej niewielki budynek jest przy drodze na rogu.
Stał tam niegdyś dom Singerów, rodziny dobrze znanej,
W całym miasteczku przez wszystkich wielce szanowanej.